

УДК 338:658.152

Взаємозв'язок стійкого розвитку та ресурсної політики підприємства

Терещенко С.І.

доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри економіки
Сумського національного аграрного університету

У статті проаналізовано характер впливу економічних, соціальних, технологічних, фінансових компонентів на економічне зростання в умовах складної економічної ситуації на основі збалансованої ресурсної політики підприємства.

Ключові слова: підприємство, економічна стійкість, стійкий розвиток, ресурсний потенціал підприємства, збалансований ресурсний розвиток, економічне зростання, оптимізація функціонування підприємства.

Терещенко С.И. ВЗАИМОСВЯЗЬ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ И РЕСУРСНОЙ ПОЛИТИКИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье проанализирован характер влияния экономических, социальных, технологических, финансовых компонентов на экономический рост в условиях сложной экономической ситуации на основе сбалансированной ресурсной политики предприятия.

Ключевые слова: предприятие, экономическая устойчивость, устойчивое развитие, ресурсный потенциал предприятия, сбалансированное ресурсное развитие, экономический рост, оптимизация функционирования предприятия.

Tereshchenko S.I. INTERCONNECTION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND RESOURCE POLICY OF THE ENTERPRISE

Identification of the impact of economic, social, technological and financial components on economic growth in a difficult economic situation on the basis of a balanced resource policy of the enterprise.

Keywords: enterprise, economic stability, sustainable development, resource potential of enterprise, balanced resource development, economic growth, optimization of enterprise functioning.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Складна економічна ситуація змушує підприємства аграрного сектору економіки шукати й використовувати нові фактори росту, що визначають розроблення сучасних механізмів управління, які спрямовані на інтенсифікацію відтворювального процесу та підвищення ефективності виробництва.

А отже, найважливішим питанням економічної науки сьогодні є економічна стійкість функціонування підприємств, яка визначається великою кількістю факторів, а саме: соціально-економічними умовами господарювання, рівнем техніки й технології виробництва, наявністю науково-технічного та ресурсного потенціалу, кваліфікованого кадрового складу тощо. Саме соціальний, технологічний, фінансовий компоненти ресурсного потенціалу сприяють отриманню економічної ренти і гарантують стійкі конкурентні переваги, а специфічні й унікальні ресурсні складники забезпечують нейтралізацію загроз із боку зовнішнього економічного середовища і сприяють формуванню системи цінностей для споживачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні підходи до вирішення проблеми забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств викладені в працях: Т. Бердникової, Л. Борисоглібської, І. Гончар, Н. Давиденко, І. Демидова, Т. Керанчук, М. Крейніної, В. Крохмалю, Л. Ляха, С. Михайлова, О. Мороз, І. Маркіної, О. Онищенко, С. Плєснєвої, Г. Саєнко, В. Соченко, В. Ткачука, В. Шевцова та ін. Проте залишається коло невирішених питань.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є виявлення характеру впливу економічних, соціальних, технологічних, фінансових компонентів на економічне зростання в умовах складної економічної ситуації на основі збалансованої ресурсної політики підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У літературних джерелах економічна стійкість розглядається в досить різних значеннях. Проведений аналіз наявних визначень цього поняття показав, що вони є досить обґрунтованими і безперечними, хоча й вимагають деяких уточнень. Економічна стійкість –

це ґрунтова характеристика підприємства за певний період часу, яка відображає здатність підтримувати ключові фінансові, маркетингові, виробничі й кадрові показники на нормативно заданому з високим ступенем імовірності рівні під впливом викликів зовнішнього й внутрішнього середовища.

Стійкий розвиток підприємства можна розглядати як свого роду компенсаційний механізм, що дає змогу підприємству не просто адаптуватися до дестабілізуючого впливу внутрішнього і зовнішнього середовища, а й неухильно розвиватися. Чим вище стійкість розвитку підприємства, тим менше ризик можливого відхилення від очікуваного результату і навпаки.

В умовах ринку загальна стійкість підприємства потребує передусім стабільного одержання виручки, достатньої за розміром, щоб можна було розраховуватися з державою, постачальниками, кредиторами, працівниками власного підприємства. Водночас для його розвитку необхідно, щоб після здійснення всіх розрахунків і виконання всіх зобов'язань у нього залишався прибуток, який дає змогу розвивати виробництво та модернізувати його матеріально-технічну базу, поліпшувати соціальний клімат у колективі тощо. Інакше кажучи, загальна стійкість підприємства допускає насамперед такий рух грошових потоків, який забезпечує постійне перевищення надходження коштів доходів над їх витратами.

Аналіз складу структурних компонентів ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств показав (рис. 1), що його основу становлять чотири основні компоненти: соціальний, технологічний, фінансовий і природний.

Соціальний компонент – це трудові ресурси, а саме здатність апарату управління, колективу і працівників сільськогосподарських підприємств ефективно використовувати наявні ресурсів. Виробничий компонент потенціалу сільськогосподарських підприємств зумовлюється залученням у виробництво основних та оборотних засобів, земельного потенціалу. Природний компонент визначається сприятливими для ведення сільськогосподарського виробництва кліматичними умовами. Фінансовий компонент визначається наявними інвестиціями в грошовій формі, які дають змогу забезпечувати безперервний процес сільськогосподарського виробництва власними ресурсами, капіталізація яких призводить до збільшення ринкової вартості підприємства [5]. Значимість ресурсів виявляється в процесі виробництва і характеризується їх впливом на результати діяльності сільськогосподарських підприємств.

Величина значимості елементів не є сталою і змінюється в міру залучення до процесу виробництва нових елементів, зміни якості і співвідношення, а також під час переходу до сучасної стадії розвитку, зі зміною економічної парадигми, що зумовлює необхідність корінних змін в організації й особливо в її системі управління. Як наслідок, виникає проблема раціонального ведення господарства, основною метою якого є досягнення відповідної результативності за справедливих витрат ресурсів.

В умовах обмеженості ресурсів проблема економічного вибору непереможна, але в різних економічних системах вона вирішується по-різному. У традиційному суспільстві вибір залежить від традицій і звичаїв; у командній

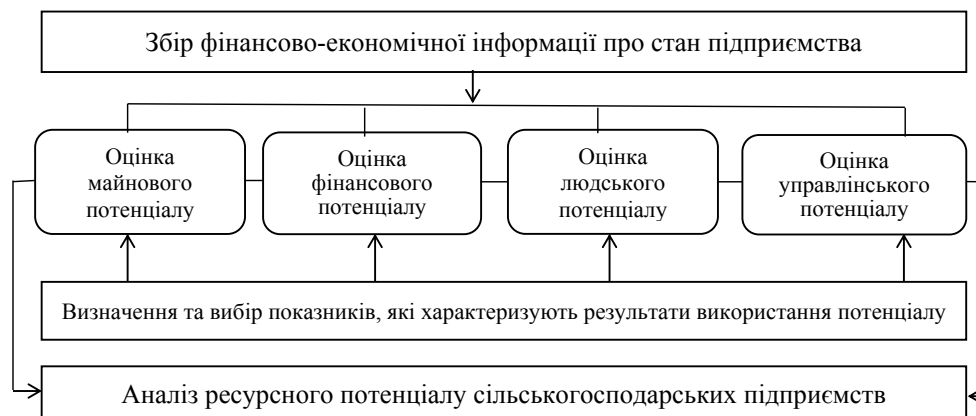

Рис. 1. Схематичне зображення компонентів ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств

Джерело: сформовано автором

економіці – від волі правлячої еліти; у ринковому господарстві – від ринкової кон'юнктури. Використовуючи в процесі функціонування сукупність факторів виробництва, які мають різні економічну природу та сутність, сільськогосподарські підприємства стикаються з проблемою визначення оптимальних ресурсних пропорцій, тим більше що в сільському господарстві в останні часи спостерігається погіршення ресурсної бази, що призводить до значного падіння виробництва конкурентоспроможної продукції. Виходячи із цього, сільськогосподарським підприємствам необхідно оптимально формувати власний ресурсний потенціал. Категорія ресурсного потенціалу необхідна для оцінки можливостей майбутнього розвитку підприємства, оскільки потрібно враховувати напрями розширення, відтворення та поповнення джерел ресурсів [1]. В агропромисловому виробництві головним завданням обліку ресурсів є визначення збалансованості виробничих можливостей підприємства, їх теперішньої та майбутньої ринкової затребуваності [2]. Такий підхід ураховує внутрішні виробничі можливості підприємства, дає змогу своєчасно реагувати на коливання у використанні ресурсів. Приведений нижче алгоритм визначення ресурсного потенціалу дасть змогу сільськогосподарському підприємству оцінити свої теперішні можливості, щоб успішно розвиватися у майбутньому (рис. 2). Дійсно, маючи можливість

комбінувати ресурси в різних поєднаннях під час виробництва різноманітних видів продукції, сільськогосподарські підприємства за одній тій самій ресурсозабезпеченості можуть обирати альтернативні варіанти для свого розвитку. Причому кожен із таких варіантів буде характеризуватися індивідуальними параметрами.

У сучасних умовах на рівень розвитку виробничих сил суттєво впливає науково-технічний прогрес. Він призводить до глибоких якісних перетворень у засобах виробництва, більш повного виробітку природних багатств, корінних змін у структурі та організації виробництва, створює нові засоби управління його розвитком. Отже, щоб передбачити шляхи та перспективи подальшого розвитку сільськогосподарського підприємства, необхідним є вивчення закономірностей розвитку виробничих сил за сучасних умов не тільки в теоретичному аспекті, а й у практичному застосуванні [6].

В умовах сучасної науково-технічної революції співвідношення між елементами виробничих сил є достатньо динамічними. «Оптимальне співвідношення факторів відтворення є найважливішим завданням планування й управління економікою. Диспропорції між особистими та речовими факторами або невідповідність у складі речових факторів призводить до зниження ефективності суспільного виробництва» [3]. Для досягнення максималь-

Рис. 2. Алгоритм визначення оптимального рівня ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства

Джерело: сформовано автором

ної ефективності суспільного виробництва необхідно знайти оптимальне співвідношення речових та особистих факторів. При цьому необхідно враховувати протиріччя і проблеми, які виникають у процесі їх з'єднання.

Кількісні пропорції, які утворюються між елементами виробничих сил, розкриваються за допомогою такого поняття, як «збалансованість». У словнику [4] поняття збалансованості трактується як:

- установка рівноваги;
- приведення у відповідне співвідношення між собою взаємопов'язаних боків будь-якої діяльності;
- стан економіки, за якого кількісні пропорції забезпечують гармонійне поєднання товарних та грошових потоків, стабільність цін та задовільне функціонування економічного апарату;
- стан економічної системи, яка характеризує рівновагу між попитом та пропозицією на ресурси;
- такий стан економічної системи, за якого один із її учасників не зацікавлений у зміні відповідного стану, тому що він нічого не зможе виграти, зможе лише втратити все;
- ситуація, за якої економічна система розвивається так, що під час різних дій економічних агентів параметри її розвитку залишаться в допустимих межах.

На думку автора, збалансованість – це стан суб'єкта економічної діяльності, який характеризується науково обґрунтованими пропорціями між попитом та пропозицією на всі ресурси, що входять до складу ресурсного потенціалу й які забезпечують ефективність його використання.

Таким чином, для ефективного функціонування процесу виробництва необхідним є оптимальне співвідношення між усіма ресурсами, які є в наявності у сільськогосподарського підприємства. Причому на кожному етапі виробничого циклу їх співвідношення може бути різним. І збалансованість основних факторів виробництва на основі взаємозамінності є неодмінною умовою для зростання ефективності виробництва. Заміщення одних ресурсів іншими викликано тим, що існують різні можливості їх нарощування, тому виникає обмеженість ресурсів.

Проблема збалансованості використання ресурсів найбільш гостро проявляється на стику взаємопов'язаних галузей. Диспропорції, які досить часто виникають, призводять до втрат живої та уречевленої праці. Так, у сільському господарстві виділяють

дві взаємопов'язані галузі – рослинництво і тваринництво. Значна кількість кормів, які використовуються в тваринництві, вирощуються в рослинництві. Разом із цим, більша частина органічних добрив використовується в рослинництві, тому встановити правильні пропорції між галузями та всередині них є неодмінною умовою розширеного відтворення. Так, ефективність виробництва буде досягнута лише тоді, коли буде змога збалансувати між собою земельні та матеріально-технічні ресурси, основні та оборотні фонди, енергетичні та технічні засоби тощо. Лише визначивши співвідношення між земельними, трудовими та виробничими ресурсами, буде можливість отримати відповідну кількість продукції.

Висновки з цього дослідження. Виходячи з того, що земельні ресурси обмежені, трудові ресурси, які приймають участь у сільськогосподарському виробництві, мають стійку тенденцію до зниження, виникає необхідність збалансовувати елементи виробничих сил для оптимального їх використання. До речі, співвідношення між ними достатньо еластичне, тому можливим є скорочення земельних угідь за збільшення засобів виробництва. Але скорочення земельних угідь нижче певної межі вже не дасть змоги сільськогосподарському підприємству отримати задану кількість продукції, а частина інших ресурсів підприємства буде не задіяною. Однак існує й така межа, коли для обробки землі інших ресурсів буде недостатньо. Відповідно до цього, у сільському господарстві теж існують граничні межі заміни ресурсів, за якими не вдається зберегти обсяги виробленої продукції, а подальша взаємозаміна стає економічно не вигідною. Застосування оптимізаційного економіко-математичного програмування дасть змогу вибрати з великої кількості варіантів найбільш оптимальний.

Реалізація будь-якого завдання з оптимізації функціонування сільськогосподарського підприємства якості основи вирішення використовує наявні обсяги ресурсів, які можна спрямувати на досягнення поставлених цілей. Чіткий опис ресурсного потенціалу в подальшому формалізується в єдину систему ресурсних обмежень. Обмежуючі фактори можна поділити на дві групи: виробничо-технологічні та соціально-економічні.

Виробничо-технологічні обмеження являють собою зворотний бік факторів технологічної взаємозамінності ресурсів, оскільки у кожному виробничому циклі різні способи

використання ресурсів та різна їх кількість застосовується під час виробництва кінцевого продукту.

Соціально-економічні обмеження відображають внутрішні та зовнішні можливості господарського механізму сільськогосподарського підприємства, які пов'язані з формуванням і використанням ресурсів.

Забезпечення умов для переходу промисловості України на модель сталого розвитку дасть змогу підвищити її конкурентоспромож-

ність, зміцнити позиції на глобальних ринках, що створить базис для підвищення економічної міцності держави, вирішення екологічних та соціальних проблем. На жаль, нині роль національної промисловості в процесах глобалізації є поки що мінімальною: практично немає вітчизняних транснаціональних компаній, які б працювали на глобальних ринках, в Україні надто мала частина дочірніх підприємств світових виробників, низький рівень міжнародних коопераційних зв'язків [7].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення / О.М. Алимов [та ін.]. – К. : НАН України ; Об'єднаний ін-т економіки, 2005. – 540 с.
2. Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры / В.В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 2002. – С. 211.
3. Трегобчук В. Концепція сталого розвитку для України: (формування екологобезпечної економіки, ресурсоекологічних і природоохоронних проблем) / В. Трегобчук // Вісник Національної академії наук України. – 2002. – № 2. – С. 31–40.
4. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів, затверджені Наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2006 № 1315 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.com.ua.
5. Терещенко С.І. Фінансове планування як основа забезпечення сталого розвитку підприємства / С.І. Терещенко // Науковий вісник Ужгородського ун-ту. Серія «Економіка». – 2009. – Спец. 28. – Ч. 2. – С. 173–177.
6. Терещенко С.І. Ресурсний потенціал підприємства: функції та структура / С.І. Терещенко // Збірник наукових праць Національного ун-ту водного госп. та природокор. Серія «Економіка». – 2012. – Вип. 2 (58). – С. 191–197.
7. Концепція Загальнодержавної цільової програми розвитку промисловості України на період до 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://industry.kmu.gov.ua>.